

sokféle pedagógiai tételről, melyeknek ügyes és kimerítő szillabusát szélesebb körök tanulására is részletesen közli az Évkönyv.

A pedagógiai-didaktikai novumokban gazdag fejezetet, az V-iket az Évkönyv újabb ujdonsága gyanánt követi a VI. fejezetben egy terjedelmes bibliografia, mely a budapesti középiskolai értesítőben (Évkönyvekben) az 1920—21 tanévtől kezdve megjelent pedagógiai és didaktikai értekezések teljes jegyzékét adja. E bibliografia körülbelül 900 értekezés címét és lelőhelyét sorolja föl, rendkívül gazdag forrásul szolgálva a pedagógiai irodalom tanulmányozói számára.

A budapesti tankerület 1936 óta mind jobban fejlődő Évkönyve eddig még egyik évfolyamban sem tartalmazott annyi pedagógikumot, mint ezúttal, ami magasan kiemeli e kiadványt az egyébként elévülésre szánt különféle efemer Évkönyvek tömkelegéből.

Melegen köszöntjük épen gazdag pedagógiai tartalmáért e kiadványt s lelkes és céltudatos szerkesztőjét.

Gyulai Agost.

Nádor Jenő: Tessedik Sámuel az ország papja Szarvason. A Luther Társaság Egyházunk Nagyjai c. sorozatának XIII. füzete. Budapest, 1940. 80. lap.

Nádor Jenő, szarvasi gimnáziumi igazgató, a jeles és burgó Tessedik-kutató munkásságáról már több ízben megemlékeztünk e folyóirat lapjain. Már eddig is összefoglalóan és kimerítően föltárta Tessedik, a nagy gazdaságpedagógus életének minden mozzanatát. Nádor azonban főműve megjelenése után sem tekintette befejezettnek föladatát s azóta is több, később föltárt adatot bocsátott a nyilvánosság elé. Oroszlánrésze van neki abban, hogy Tessedik apostoli neve valósággal újjászületett az utóbbi években és hogy szellemi hagyatéka annál biztosabban lesz kultusszá, mennél többet emlegetik a többtermelést, falukultúrát, a gazdálkodás racionalizálását, népegészségügyet, falukutatást és népművelést. A múlt évben már szobrot állítottak neki, a legnagyobb magyar gazdák egyikének, az Alföld jövőjének Szarvason.

Ebben a füzetben már nem talál újat, aki ismeri Nádor előző munkáit. Viszont újat talál majd az a sok ezer olvasó, akinek a kezébe a népszerűsítő füzet eljut. A kiadvány egyházas jellegének megfelelően szerzőnk a lelkipásztort mutatja be, de élvezetes, könnyed modorban megírt tárgyalása végigvezet Tessedik egész pályáján. Élete folyásába ágyazva ismerteti gazdasági meg irodalmi alkotásait, igen részletesen számol be *iskolájáról, nevelő eljárásáról, ami indokolja, hogy érdemes kis munkáját itt, a Magyar Pedagógia hasábjain most ismertetjük.* De nevelő vonatkozású Tessedik lelkipásztori működése is, kevés örömmel virágozott, ám annál több örömmel keserített papi munkája, amelyről találon jegyzi meg szerzőnk, hogy *sors-tragédia* az igazért küzdő, jóért lelkesedő hős bukásával a cél elérése előtt.

Borotvás Nagy Sándor.

Dr. Tóth Béla Zoltán: Félelem és a gyermeki lélek. Az iskolásgyermek érzelmi nevelésének elméleti és gyakorlati kérdései. Kolozsvár, 1942. 54. l. (Közlemények a Ferenc József-Tudományegyetem Pedagógiai Lélektani Intézetéből. 37. szám.)

Magyar Paedagogia LII. 3—4.

Várkonyi Hildebrand szegedi s most kolozsvári intézetéből egymásután látnak napvilágot az ő személyiségének varázsa és munkára ösztönző hatása alá került fiatalok tollából színvonalas, érdekes és hasznos tanulmányok. Ebből a magyszerű munkaközösségből *Tóth B. Zoltánnak*, a kolozsvári állami tanítóképző-intézet pedagógia tanárának ezzel a dolgozatával — a szaklapokban megjelent egyéb cikkein kívül — már második nagyobb szabású munkája lát napvilágot.

A szerző abból a helyes gondolatból indul ki, hogy a nevelés feladatai nagyrészt csakis lélektani ismeretek birtokában oldhatók meg. Ezért szükséges, hogy ismerje meg a nevelő a gyermekben észlelt jelenségek eredetét, természetét, a lelki életben elfoglalt helyét és jelentőségét.

A tanulmány első részében a félelem helyét és szerepét ismerteti az ember lelki életében. Igen jó megfigyelő érzékkel mutat rá a félelem jelentőségére, majd felsorolja a körülményeket, amelyek között a félelem nevelési problémává lehet. Tárgyalja az örökölt és a környezethatás következtében kifejlődött félelem, félélnkség, bátortalanság eseteit s ezekből hasznos nevelői következtetéseket von le a családi és iskolai nevelés számára. Majd sorbaveszi a folytonos ijesztgetések, a szeretetnélküli rideg bánásmód és a túlzottan szigorú nevelés következményeként a gyermekben fellépő rendellenességeket.

Először az *ideges tünetekkel kapcsolatos viselkedésekről*: a) a félélnkségről, b) az elzárkózottságról, szól. Megállapítja, hogy a félélnkség nem máról-holnapra alakul ki, hanem a sikertelenségekkel és megszegyenítésekkel telítődött, félelmi hatásokkal, büntetésekkel átszótt mult fejleménye. Ismerteti a félélnk gyermek jellemző vonásait: a fokozott érzékenységet, a természetesség hiányát, a magánosság, az elszigetelődés felé való törekvést; majd a nevelés számára ad értékes útmutatásokat. Megállapítja, hogy a gúny, vagy a hiba észrenévétele egyaránt veszedelmes. Az értelmi meggyőzés és az önismeretre való nevelés egyedüli helyes útja a gyógyításnak.

A megfélemlített gyermek viselkedésének második nagy köre a *társadalmellenes viselkedés*. Az önbizalom gyengesége és a belső elégtelenség érzése annyira elhatalmasodhat, hogy a gyermek veszélyeztetett egyensúlyi helyzetének fenntartása céljából olyan utakra kényszerül, amelyeken az erkölcsi és társadalmi rend megbolygatása nélkül már nem közlekedhet: hazudozóvá, tolvajjá, dacossá válik. Megállapítja a szerző, hogy a *hazudozás* ebben az esetben a kiegyensúlyozatlan, lelki harcoktól felkavart, nyugtalan gyermeki lélek feloldást és megértést kereső tragikus vergődése. Helyesen mutat rá a nevelői tennivalók felsorolása során, hogy a büntetést követnie kell a felvilágosító munkának. A *lopás* bizonyos fajait is idesorolja a szerző. Helyesen mondja a vele kapcsolatos nevelői feladatok során: mindig azt kell kutatnunk, hogy milyen kapcsolatban van az egyes tünet az egészhez. Ha ezt sikerül felfedni, akkor nem fogjuk az orvoslást az egyes hiba megszüntetésével kezdeni. A *daccal* kapcsolatban is megállapítja, hogy a felelősség többnyire itt is a kényszer és a megfélemlítés módszereivel dolgozó nevelést terheli.

A nevelő eljárásokat *Várkonyi* vizsgálódásai alapján a következőkben foglalja össze: akadályozzuk meg a dac túlzott kifejlését; gyökerezteszük meg az önuralom és a helyes alkalmazkodás szokásait; megelőző intézkedésekkel tartuk távol a dackitörésekre alkalmas nyújtó ingereket (pl. incselkedés);

a testi fenyítést teljesen küszöböljük ki, végül pedig irányítsuk a környezet helyes viselkedését.

Összegezésül megállapíthatjuk, hogy *a szerző jó munkát végzett*; a szakirodalom alapos ismeretével, nyitott szemmel és gondolkodó fővel járt a gyermekek között s megfigyeléseit, nevelői gondolatait ügyesen szedte rendszerbe.

Zombor Zoltán.

Vácz Jenő S. J.: Világnézetalkítás a nevelésben, különös tekintettel a Ratio Studio-umra. Különlenyomat a Jezsuita Történeti Évkönyv 1942. évi kötetéből). Budapest, 1942. 8-r., 27 l.

E tanulmány, mindenekelőtt a világnézet irányító szerepét ismerteti az élet megoldásában. Amely világnézetben az értékek a fejük tetejére vannak állítva, az tisztán láto nemzedéket nem fog tudni nevelni. A világnézet kialakításában a nevelésnek kétségtelenül nagy szerepe van. Van tárgyias és személyes világnézet. Amannak kezdete az élmény, s ami nézete van, e mellett a gyermeknek, az átvett természetű. Csak később alakul ki, értelme és öntudata kibontakozásával, a nevelő hatások indításaira, a személyes világnézet. Világnézeti kérdéseink a világ egészének értelmét keressük s a részek értelmét az egészben. A világ értelmének a megelégséhez az érték felismerése vezet. Az egész világ legfőbb értéke a legfőbb jó, az Isten.

A világnézet világértelmezés, mely szoros kapcsolatban van a műveltséggel, de nem csupán ez, hanem életmegoldás is. Főleg ez az életmegoldás mutat rá a vallás nélkülözhetetlen jelentőségére a világnézetben. Ez csak akkor rendelkezik a természetes önzés erőszakosságával szemben elegendő erkölcsi erővel, ha a vallást, a mi keresztény vallásunkat is magában foglalja. A jezsuiták Ratio Studioruma olyan világnézetet hirdet, amely ezt a szükséges erkölcsi erőt fokozott mértékben képes a fiatalság lelkében kifejleszteni. Szerzőnk füzete 2. részében a Ratio Studiorum történetét, nevelési célját, a nevelők nevelésére, az általános műveltség közlésére, a világnézetértelmezésre, életmegoldásra, azaz a vallás-erkölcsi nevelésre, az erényre s a jellemre vonatkozó gondolatait, megoldásait tárja fel.

A világos logikával, alapos tájékozottsággal megírt, a kívánatos jövő feltételeit is érintő művet örömmel ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

Stuhlmann Patrik.

Kerkai György S. J.: A kalocsai kollégium, 1860–1940. — (Megjelent a Gyenis András szerkesztette »Publicationes ad historiam S. J. Hungaria illustrandam« c. sorozatban, a Pray Rendtörténeti Munkaközösség kiadásában.) Budapest, 1942. 8-r., 38 l.

A szerző a munkájában igen szemléletes képet nyújt arról, miként virágozott fel a kalocsai jezsuita kollégium; az *Ecclesia Militans* e nevezetes fellekvára, a török uralom idején jelentéktelen faluvá süllyedt ősrégi érseki székhelyen, ahol a törökök kiűzése után 1710-ben ide kinevezett gr. Csáky Imre érsek a hajdan virágzó város helyén mindössze csak száz szegényes viskót talált. A mostani barokk stílusú érseki palotát csak évtizedekkel később, Mária Terézia korában emeltette Patachich András érsek. Az egymást követő érsekek buzgalma folytán a fő útvonalaktól távol eső, féjlett ipart és kereskedelmét nélkülöző agrár városka lassankint jellegzetes *iskolaváros*sá fejlődött: egymásután megalakult az érseki szeminárium, a tanítóképző, a Misszionaryunkról nevezett iskolanővérek anyaháza az óvodától a tanítónőképzőig.